

УДК 34:004.8]:[005.33:330.142.2]-048.44:[336.027:331.5]
DOI: 10.60022/3(4)-35S

Куценко Дмитро Миколайович

доктор філософії з менеджменту, викладач
Фаховий коледж Східноєвропейського університету імені Рауфа Аблязова, Україна
Kutsenko Dmytro
PhD in Management, Lecturer
Professional College of Rauf Ablyazov Eastern European University, Ukraine
ORCID: 0009-0004-4158-2745

Герасименко Олена Михайлівна

доктор економічних наук
доцент кафедри економіки та міжнародних економічних відносин
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
Herasymenko Olena
Doctor of Economic Sciences
Associate Professor of Economics and International Economic Relations Department
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0000-0002-3144-0709

Макаренко Владислав Ігорович

здобувач другого (магістерського) рівня вищої освіти
кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
Makarenko Vladyslav
student of the second (Master's) level of higher education
Management and Public Service Department
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0009-0003-2747-162X

Зачосова Наталія Володимирівна

доктор економічних наук, професор
професор кафедри менеджменту та державної служби
Черкаський національний університет імені Богдана Хмельницького, Україна
Zachosova Natalia
Doctor of Economic Sciences, Professor of Management and Public Service Department
Bohdan Khmelnytsky National University of Cherkasy, Ukraine
ORCID: 0000-0001-8469-3681

ПРАВОВІ РИЗИКИ ВИКОРИСТАННЯ ІІІ ТА ІНТЕЛЕКТУАЛЬНОГО КАПІТАЛУ В УПРАВЛІННІ ПІДПРИЄМСТВОМ ТА ЇХ НАСЛІДКИ ДЛЯ ФІНАНСОВОЇ БЕЗПЕКИ БІЗНЕСУ ТА РИНКУ ПРАЦІ

Анотація. Використання штучного інтелекту в управлінні підприємствами та у більшості бізнес-процесів створює не лише можливості для економії ресурсів – часових, людських, фінансових, але і формує джерело загроз. Поміж об'єктивних причин, які знаменують еволюцію господарських відносин, і характеризують загальний економічний прогрес, спинити який неможливо та і не варто, існують і суб'єктивні причини негативного впливу штучного інтелекту на систему трудових відносин, фінансову безпеку бізнесу, стан ринку праці, нівелювати які можна через механізми правового регулювання сфери використання ІІІ у бізнес-процесах і соціально-економічних системах. Конкретизовано правові ризики використання ІІІ в управлінні підприємствами та правові ризики використання інтелектуального капіталу в діяльності підприємств, такі як порушення прав інтелектуальної власності, неврегульованість прав на результати інтелектуальної діяльності працівників підприємств, витік комерційної таємниці та ноу-хау, конфлікти щодо прав власності між роботодавцем і працівником, недостатній захист інтелектуальних активів підприємства, незаконне використання інтелектуальних ресурсів, відсутність механізмів достовірної оцінки вартості інтелектуального капіталу, ризики втрати інтелектуального капіталу та кадрового потенціалу через плінність кадрів. Узагальнено вплив правових ризиків використання ІІІ та інтелектуального

капіталу на фінансову безпеку підприємств та уточнено можливі наслідки від масштабування ІІІ в бізнес-процесах для стану та тенденцій розвитку національного ринку праці та його основних учасників.

Ключові слова: правові ризики, господарське право, управління, фінансова безпека, ринок праці, інтелектуальний капітал, штучний інтелект, персонал.

LEGAL RISKS OF THE USE OF AI AND INTELLECTUAL CAPITAL IN ENTERPRISE MANAGEMENT AND THEIR IMPLICATIONS FOR THE FINANCIAL SECURITY OF BUSINESS AND THE LABOR MARKET

Abstract. *The use of artificial intelligence in the management of enterprises and in most business processes creates not only opportunities for saving resources - time, human, and financial, but also creates a source of threats. Among the objective reasons that mark the evolution of economic relations and characterize general economic progress, which cannot be stopped and should not be stopped, there are also subjective reasons for the negative impact of artificial intelligence on the system of labour relations, financial security of business, the state of the labour market, which can be eliminated through the mechanisms of legal regulation of the sphere of use of artificial intelligence in business processes and socio-economic systems. The legal risks of using artificial intelligence in the management of enterprises and the legal risks of using intellectual capital in the activities of enterprises are specified, such as infringement of intellectual property rights, unsettled rights to the results of intellectual activity of enterprise employees, leakage of trade secrets and know-how, conflicts regarding property rights between the employer and employee, insufficient protection of the intellectual assets of the enterprise, illegal use of intellectual resources, lack of mechanisms for reliable assessment of the value of intellectual capital, risks of loss of intellectual capital and personnel potential due to personnel turnover. The impact of legal risks of using artificial intelligence and intellectual capital on the financial security of enterprises is summarized and the possible consequences of the scaling of artificial intelligence in business processes for the state and development trends of the national labour market and its main participants are clarified. It was concluded that at the national level, the scaling of the application of artificial intelligence creates noticeable trends in the labour market, in particular, regarding the demand for digital skills from potential employees on the part of employers, a decrease in the supply of low-skilled labour, the disappearance of a number of professions and positions, and an increase in unemployment among IT specialists.*

Keywords: legal risks, commercial law, management, financial security, labor market, intellectual capital, artificial intelligence, personnel.

Постановка проблеми. Використання штучного інтелекту в управлінні підприємствами та у більшості бізнес-процесів створює не лише можливості для економії ресурсів – часових, людських, фінансових, але і формують джерело загроз. Персоналу багатьох компаній важко сприймати необхідність проходження додаткового навчання для етичного та ефективного застосування ІІІ для вирішення повсякденних професійних завдань. Частина працівників відчуває страх щодо втрати роботи внаслідок автоматизації їх функцій та зменшення потреби у людській праці. Така візія майбутнього не сприяє підвищенню рівня лояльності та продуктивності праці. З іншого боку, правова неврегульованість використання ІІІ може призвести до дестабілізації фінансової безпеки, наприклад, через судові процеси щодо захисту прав працівників, або помилковості прийняття управлінських рішень при взаємодії з партнерами, стейкхолдерами, контрагентами. Штучний інтелект за своєю суттю добре ілюструє поняття підприємницького ризику для сучасних компаній, адже його використання може мати як позитивні наслідки для їх фінансової безпеки – економія ресурсів, підвищення рентабельності, збільшення прибутку, набуття стратегічних конкурентних переваг і лідерських позицій на ринку, так і спричинити репутаційні збитки, призвести до втрати кадрового та інтелектуального капіталу, викликати потребу у додаткових витратах на модернізацію обладнання, захист цифрових активів, убезпечення корпоративних інформаційних систем. Використання штучного інтелекту для формування нематеріальних активів, зокрема, у поєднанні з ним інтелектуального капіталу, може спричинити правові проблеми у площині визнання авторства на результати інтелектуальної праці, що руйнівним чином відображається на діловій репутації підприємства, особливо у випадку, якщо розробка або створення інтелектуального продукту відбувалась на замовлення, а обов'язки виконавця регулюються нормами господарського законодавства.

На національному рівні масштабування застосунку штучного інтелекту зумовлює формування тенденцій на ринку праці, зокрема, щодо попиту на цифрові навички у потенційних працівників з боку роботодавців, зниження пропозиції на низько кваліфіковану робочу силу, зникнення ряду професій і посад, тощо. Поміж об'єктивних причин, які знаменують еволюцію господарських відносин, і характеризують загальний економічний прогрес, спинити який неможливо та і не варто, існують і суб'єктивні причини негативного впливу штучного інтелекту на систему трудових відносин, фінансову безпеку бізнесу, стан ринку праці, нівелювати які можна через механізми правового регулювання сфери використання ШІ у бізнес-процесах і соціально-економічних системах.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Масштабування використання штучного інтелекту в управлінні підприємствами, під час виконання працівниками посадових обов'язків, при прийнятті стратегічних управлінських рішень та в цілому у процесі створення інтелектуальних продуктів актуалізує розгляд цієї проблематики у фаховій літературі. Майже десять років тому Позова Д. Д. намагалась встановити перспективи правового регулювання штучного інтелекту за законодавством ЄС [1], коли у вітчизняній юридичній думці це питання ще навіть не згадувалось у контексті менеджменту суб'єктів господарювання. Згодом, у 2019 році, Харіна М. Ю звертається до питання регулювання правового статусу штучного інтелекту в міжнародному праві та українському законодавстві [2]. Розуміння поняття штучного інтелекту та його сутнісної природи та змістових ознак є важливим для ідентифікації його місця у системі законодавства, тому до цього аспекту привертають увагу у своїй публікації сучасні вчені Гелецька І. О. і Шовдра М. М. [3]. Поняття та потенційний правовий статус штучного інтелекту з позицій законодавчого та доктринального підходів розглядає Омельчук О. [4]. Значна частина дослідників схильється до думки, що для формування інформаційного та правового каркасу використання штучного інтелекту в управлінській діяльності необхідно вивчити зарубіжний досвід та практики розвинутих країн світу, аби не припускатись розповсюджених помилок і уникнути юридичних проблем там, де це можливо, а також зекономити час, що дуже важливо, зважаючи на стрімке поширення ШІ в усіх сферах економічного життя. Так, Цяпою С. М. було проведено огляд зарубіжних законодавчих ініціатив стратегічного використання технологій штучного інтелекту в сучасних умовах [5], Асірян С. Р. пропонує можливості застосування законодавчої практики Сінгапуру щодо використання штучного інтелекту [6], Гаращенко В. В. узагальнює досвід правового використання штучного інтелекту за законодавством зарубіжних країн [7], Янишівський М. М., Янишівський Т. Я. описують політику Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту, зокрема, щодо програмних документів, законодавства та практики суду ЄС [8], Мачуський В. В., Мачуська І. Б., Тітова В. М., Тітова О. С., Мачуський В. В. пропонують використати в Україні Білу книгу зі штучного інтелекту як джерело формування законодавства Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту [9], Суржинський М. І. вивчає виклики та можливості адаптації законодавства України до європейських стандартів захисту персональних даних у сфері штучного інтелекту [10]. Проте, невіршеними ні у правовому полі, ні в управлінській площині, ні на теоретико-методичному рівні залишаються питання наслідків, які юридична неврегульованість використання ШІ та інтелектуального капіталу в управлінні підприємницькою діяльністю може мати для стану фінансово-економічної безпеки суб'єкта господарювання та в цілому для функціонування та вітчизняного ринку трудових ресурсів.

Мета статті полягає у конкретизації та узагальненні правових ризиків використання штучного інтелекту та інтелектуального капіталу в управлінні підприємством та прогнозуванні їх наслідків для фінансової безпеки бізнесу та ринку праці.

Виклад основного матеріалу. Правові ризики, що виникають у площині перетину сфери існування та використання штучного інтелекту (ШІ), генеративного штучного інтелекту (ГШІ) та інтелектуального капіталу і результатів інтелектуальної праці, що втілюються у нематеріальних активах суб'єктів господарювання, є одним із найскладніших стратегічних аспектів сучасного безпеко орієнтованого менеджменту. Стрімкий розвиток цифрових технологій вимагає змін законодавчої бази, яка не може настільки швидко оновлюватись. Таким чином формується «правовий вакуум» та джерело для інноваційних правових ризиків.

2 грудня 2020 року відбулося схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні, де штучний інтелект було визначено як організовану сукупність інформаційних технологій, із застосуванням якої можливо виконувати складні комплексні завдання шляхом використання системи наукових методів досліджень і алгоритмів обробки інформації, отриманої або самостійно створеної під час роботи, а також створювати та використовувати власні бази знань, моделі прийняття рішень, алгоритми роботи з інформацією та визначати способи досягнення поставлених завдань [11]. Омельчук О., предметно аналізуючи Європейський закон про штучний інтелект, ухвалений у травні 2024 року, відзначає, що Європейською комісією в його основу було покладено наступне розуміння штучного інтелекту – штучний інтелект стосується систем, які демонструють інтелектуальну поведінку,

аналізуючи своє середовище та виконуючи дії з певним ступенем автономності для досягнення певних цілей [4, с.103].

Гелецька І. О. наголошує, що в більшості визначень, штучний інтелект має такі ознаки:

1. Технічно він є певним системним забезпеченням, комп'ютерною програмою, сукупністю інформаційних технологій тощо.

2. Діє на виконання мети чи завдань, визначених людиною.

3. В результаті діяльності ШІ наступають певні наслідки для середовища, з яким вони взаємодіють [3, с.17].

У свою чергу, інтелектуальний капітал підприємства – це поєднання його людського, організаційного та споживчого капіталів, що є сукупністю знань, досвіду, інтелектуальних можливостей та створених з їх допомогою нематеріальних активів, які можуть бути використані підприємством для формування доданої вартості своїх продуктів і послуг та для отримання конкурентних переваг на ринках. У сучасних фінансово-господарських процесах штучний інтелект часто настільки тісно поєднується з інтелектуальним капіталом, що відокремити зусилля конкретного працівника та результати його інтелектуальної праці від контенту, згенерованого ШІ, стає майже неможливо, і це, у свою чергу, викликає правові ризики регулювання відносин власності та адресної відповідальності за кінцевий результат.

Обмеженість і фрагментарність вітчизняного законодавства щодо регулювання відносин інтелектуальної власності та використання ШІ в господарській діяльності породжує необхідність до звернення до зарубіжного досвіду у цій царині. Асірян С. Р. зазначає, що у Сінгапурі правова система, що регулює використання ШІ, базується на декількох ключових законах і стратегічних документах. Один з найважливіших документів – Цифрова стратегія Сінгапуру (Digital Singapore Strategy), яка включає в себе впровадження ШІ в різних сферах життя і діє з 2015 року, а один з ключових законодавчих актів – Закон про захист персональних даних (Personal Data Protection Act) [6, с.315]. «Біла книга зі штучного інтелекту: європейський підхід до досконалості та довіри», опублікована ЄК у лютому 2020 року, стверджує, що технологія ШІ має надзвичайний потенціал вдосконалити різноманітні аспекти життя: охорону здоров'я, сільське господарство, пом'якшення наслідків зміни клімату, виробництва товарів тощо, однак, визнаючи ризики, які несе в собі технологія, наголошує на важливості «благонадійності» цифрових технологій та закликає опиратися на європейські цінності під час їх використання [8, с.36].

Гарашенко В.В. зазначає, що дослідження зарубіжного законодавства свідчить, що в багатьох країнах відсутнє спеціальне законодавство щодо регулювання штучного інтелекту, натомість розроблені концептуальні засади у вигляді національних стратегій, що визначають напрямки розвитку держави у окресленій сфері та поетапний план дій. Варто звернути увагу на важливість дотримання етичних принципів, захисту персональних даних, дотримання інших безпекових питань, що виникають під час застосування штучного інтелекту [7, с.890]. Суржинський М. наголошує, що практично кожна сфера суспільного життя пов'язана з обробкою цифрової інформації про осіб, що висуває нові вимоги до правового забезпечення права на приватність та захисту персональних даних [10, с.27]. Відсутність захисних механізмів у цьому аспекті, наприклад, у ситуації, коли підприємство не захищає належним чином персональні дані своїх працівників, створює правові ризики для стану його кадрової, інтелектуальної, фінансової, репутаційної безпеки.

Хоча ШІ може принести багато користі, зокрема, зробивши продукти та процеси безпечнішими, він також може завдати шкоди. Ця шкода може бути як матеріальною (безпека та здоров'я осіб, у тому числі втрата життя, пошкодження майна), так і нематеріальною (втрата приватного життя, обмеження права на свободу слова, людської гідності, дискримінація, наприклад, у доступі до роботи). Основні ризики, пов'язані з використанням ШІ, стосуються застосування правил, спрямованих на захист фундаментальних прав, а також питань безпеки та відповідальності [9, с.229]. Штучний інтелект дозволяє практично повністю виключити людський фактор з процесів забезпечення захисту інформації та залишає лише допоміжні функції моніторингу та корекції [5, с.58]. У зв'язку з можливостями штучного інтелекту неминуче постають питання відповідальності за рішення, дії або бездіяльність, які приймаються, вчиняються або допускаються розумними роботами [1, с.118].

У табл. 1 наслідки правових ризиків від використання ШІ та інтелектуального капіталу для фінансової безпеки підприємств та ринку праці.

Таблиця 1

Наслідки правових ризиків від використання ШІ та інтелектуального капіталу для фінансової безпеки підприємств та ринку праці

Правові ризики використання ШІ в управлінні підприємствами	Правові ризики використання інтелектуального капіталу в діяльності підприємств	Вплив на фінансову безпеку підприємств	Наслідки для стану ринку праці та його учасників
Невизначеність правових підстав і статусу управлінських рішень, прийнятих ШІ, без втручання людини-експерта	Порушення прав інтелектуальної власності, використання авторських прав за допомогою ШІ, патентів, ідей, тощо, без зазначення авторства	Фінансові витрати для оплати судових позовів та штрафів	Зростання попиту на юристів у сфері використання цифрових технологій та інтелектуальної власності
Відсутність адресної відповідальності за помилковість рішень, прийнятих штучним інтелектом	Відсутність чіткої регламентації прав на результати інтелектуальної діяльності працівників підприємств	Зростання рівня операційних ризиків і витрат на страхування цифрових і правових наслідків для економічної безпеки	Збільшення кількості контрактних форм зайнятості, форматів змішаної та дистанційної праці
Порушення законодавства щодо захисту персональних даних працівників і клієнтів компаній	Втрата даних з категорії комерційної таємниці та ноу-хау	Прямі фінансові збитки та витрати на відновлення репутації	Підвищення попиту на професіоналів із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту
Дискримінація від використання промтів і алгоритмів без експертного оцінювання результатів, порушення трудового законодавства	Виникнення конфліктів щодо прав власності на інтелектуальний капітал і нематеріальні активи між роботодавцями і працівниками	Штрафи, пені, компенсації, зниження інвестиційної привабливості підприємства для інвесторів	Зміна структури зайнятості, цифровий рекрутинг, ризик соціальної напруги, зростання самозайнятості
Невідповідність вітчизняної практики міжнародним стандартам і принципам використання ШІ	Правові обмеження трансферу технологій і використання результатів інтелектуальної праці	Обмеження доступу до ринків капіталів, ускладнення співпраці з закордонними компаніями	Зниження можливостей для мобільності висококваліфікованих кадрів, кадровий голод у технологічних сферах
Використання штучного інтелекту та генеративного штучного інтелекту без належної сертифікації, аудиту та експертної підготовки	Недостатній рівень захисту інтелектуального капіталу підприємства	Ризик втрати конкурентних переваг і дестабілізації фінансової безпеки через втрату клієнтів	Попит на фахівців зі стратегічного менеджменту, забезпечення економічної безпеки, ризик-менеджменту
Ризики кібератак і зовнішніх втручань у цифрові екосистеми бізнесу	Незаконне та злочинне використання результатів інтелектуальної праці	Підвищення рівня витрат на кіберзахист та юридичний супровід економічних процесів	Розширення сегменту IT-фахівців та аналітиків великих даних
Відсутність чітких етичних норм використання штучного інтелекту	Відсутність об'єктивних механізмів оцінювання вартості інтелектуального капіталу та нематеріальних ресурсів	Помилковість фінансової оцінки активів і ресурсів підприємства	Виникнення нових професій (AI-аналітики, data-менеджери)
Залежність від провайдерів інтернету та послуг штучного інтелекту	Ризики втрати інтелектуального капіталу по причині плинності кадрів	Зниження рівня фінансової стійкості через зупинку функціонування або втрату ресурсів	Зростання конкуренції за таланти, зростання середньої заробітної плати для висококваліфікованих фахівців
Недосконалість і невизначеність українського законодавства щодо ШІ та ГШІ	Відсутність правового регулювання створення та використання цифрових активів у результаті інтелектуальної праці	Неможливість достовірного планування фінансових показників і прогнозування фінансових результатів	Зростання вимог до цифрових компетенцій працівників і їх рівня цифрової грамотності

Джерело: складено авторами із використанням [1-10]

Отже, правові ризики використання штучного інтелекту та інтелектуального капіталу можуть мати відчутні наслідки для стану фінансової безпеки підприємств, що привертає до них увагу на мікрорівні, але водночас, на макрорівні вони трансформують і змінюють вітчизняний ринок праці завдяки оновленню попиту на цифрові компетенції, зростання рівня оплати праці для висококваліфікованих фахівців та появу нових професій, пов'язаних із цифровізацією бізнес-процесів і необхідністю захисту цифрових даних. У майбутньому сфері регулювання правового статусу ШІ будуть тільки розширюватись, тому

закріплення прав та обов'язків щодо його використання як з персональною метою, так і для отримання економічного зиску під час ведення підприємницької діяльності, в українському законодавстві є необхідним, аби відповідати вимогам часу та задля забезпечення ефективної адаптації українського законодавства до новітніх міжнародно-правових напрацювань [2, с.502]. Однак, в очікуванні змін на нормативно-правому рівні вітчизняним підприємствам варто протидіяти правовим ризикам у царині використання ІІІ та інтелектуального капіталу за допомогою внутрішніх правил, положень і регламентів, а для мінімізації цифрових ризиків – ініціювати освітні заходи для персоналу в напрямі підвищення рівня цифрової грамотності та етики використання ІІІ для вирішення професійних завдань.

Висновки. Дослідження правових ризиків використання ІІІ та інтелектуального капіталу в управлінні підприємством та їх наслідків для фінансової безпеки бізнесу та ринку праці дало змогу зробити такі висновки.

1. Правові ризики використання штучного інтелекту в управлінні підприємствами полягають у невизначеності правових підстав і статусу управлінських рішень, прийнятих ІІІ, без втручання людини-експерта, відсутності адресної відповідальності за помилковість рішень, прийнятих штучним інтелектом, порушенні законодавства щодо захисту персональних даних працівників і клієнтів компаній, дискримінації від використання промтів і алгоритмів без експертного оцінювання результатів, порушення трудового законодавства, невідповідності вітчизняної практики міжнародним стандартам і принципам використання ІІІ, використанні штучного інтелекту та генеративного штучного інтелекту без належної сертифікації, аудиту та експертної підготовки, зростанні ризиків кібератак і зовнішніх втручань у цифрові екосистеми бізнесу, відсутності чітких етичних норм використання штучного інтелекту, залежності від провайдерів інтернету та послуг штучного інтелекту, недосконалості українського законодавства щодо ІІІ та ГІІІ.

2. Використання ІІІ та інтелектуального капіталу у процесах функціонування та розвитку підприємств без належного контролю правових ризиків цього процесу може призвести до таких негативних наслідків для стану їх фінансової безпеки, як фінансові витрати для оплати судових позовів та штрафів, фінансові збитки та витрати на відновлення репутації, штрафи, пені, компенсації, зниження інвестиційної привабливості підприємства для інвесторів, обмеження доступу до європейських і міжнародних ринків капіталів, дестабілізація фінансової безпеки через втрату клієнтів, підвищення рівня витрат на кіберзахист та юридичний супровід економічних процесів, помилковість фінансової оцінки активів і ресурсів підприємства, зниження рівня фінансової стійкості через зупинку функціонування або втрату ресурсів, неможливість достовірного планування фінансових показників і прогнозування фінансових результатів на перспективу.

3. Ринок праці та його тенденції є чутливими до масштабування використання інтелектуального капіталу та штучного інтелекту у фінансово-господарських процесах підприємницької діяльності. Ринок трудових ресурсів в Україні наразі демонструє такі реакції на цифровізацію бізнес-процесів, як зростання попиту на юристів у сфері використання цифрових технологій та інтелектуальної власності, збільшення форматів змішаної та дистанційної праці, підвищення попиту на професіоналів із забезпечення кібербезпеки та кіберзахисту, фахівців зі стратегічного менеджменту, забезпечення економічної безпеки, ризик-менеджменту, зміна структури зайнятості, цифровий рекрутинг, зростання самозайнятості, кадровий голод у високотехнологічних сферах, розширення сегменту ІТ-фахівців та аналітиків великих даних, виникнення нових професій, зростання конкуренції за таланти, зростання середньої заробітної плати для висококваліфікованих фахівців, зростання вимог до цифрових компетенцій працівників і їх рівня цифрової грамотності.

Перспективи подальших досліджень полягають у пошуку засобів мінімізації правових ризиків використання штучного інтелекту в управлінні підприємствами на стратегічному рівні та шляхом прийняття безпеко орієнтованих програм цифрового розвитку суб'єктів господарювання.

Література

1. Позова Д. Д. Перспективи правового регулювання штучного інтелекту за законодавством ЄС. *Часопис цивілістики*. 2017. Вип. 27. С. 116-120.
2. Харіна М. Ю. До питання регулювання правового статусу штучного інтелекту в міжнародному праві та українському законодавстві. *Молодий вчений*. 2019. № 5(2). С. 500-503.
3. Гелецька І. О., Шовдра М. М. Визначення поняття “штучного інтелекту” та його місце у системі цивільного законодавства України. *Галицькі студії: юридичні науки*. 2024. Вип. 6. С. 13-19.
4. Омельчук О. Поняття та потенційний правовий статус штучного інтелекту: законодавчий та доктринальний підходи. *Юридичний вісник*. 2025. № 4. С. 102-108.
5. Цяпа С. М. Огляд зарубіжних законодавчих ініціатив стратегічного використання технологій штучного інтелекту в сучасних умовах. *Інформація і право*. 2021. № 2. С. 51-59.

6. Асірян С. Р. Законодавча практика Сінгапуру щодо використання штучного інтелекту. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2023. № 3. С. 313-317.
7. Гаращенко В. В. Досвід правового використання штучного інтелекту за законодавством зарубіжних країн. *Правова держава*. 2024. Вип. 35. С. 884-892.
8. Янишівський М. М., Янишівський Т. Я. Політика Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту: програмні документи, законодавство та практика суду ЄС. *Публічне адміністрування та національна безпека*. 2023. № 6. С. 34-46.
9. Мачуський В. В., Мачуська І. Б., Тітова В. М., Тітова О. С., Мачуський В. В. Біла книга зі штучного інтелекту як джерело формування законодавства Європейського Союзу у сфері штучного інтелекту. *Аналітично-порівняльне правознавство*. 2024. № 2. С. 226-230.
10. Суржинський М. І. Виклики та можливості адаптації законодавства України до європейських стандартів захисту персональних даних у сфері штучного інтелекту. *Право України*. 2025. № 4. С. 26-37.
11. Про схвалення Концепції розвитку штучного інтелекту в Україні. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (дата звернення: 10.03.2026).

References

1. 1. Pozova D. D. (2017). Perspektyvy pravovoho rehuliuвання shtuchnoho intelektu za zakonodavstvom YeS [Prospects for legal regulation of artificial intelligence under EU legislation]. *Chasopys tsyvilistyky*, Vol. 27, pp. 116-120.
2. Kharina M. Yu. (2019). Do pytannia rehuliuвання pravovoho statusu shtuchnoho intelektu v mizhnarodnomu pravi ta ukrainskomu zakonodavstvi [On the issue of regulating the legal status of artificial intelligence in international law and Ukrainian legislation]. *Molodyi vchenyi*, No. 5(2), pp. 500-503.
3. Heletska I. O., Shovdra M. M. (2024). Vyznachennia poniattia "shtuchnoho intelektu" ta yoho mistse u systemi tsyvilnoho zakonodavstva Ukrainy [Definition of the concept of "artificial intelligence" and its place in the system of civil legislation of Ukraine]. *Halytski studii: yurydychni nauky*, Vol. 6, pp. 13-19.
4. Omelchuk O. (2025). Poniattia ta potentsiinyi pravovy status shtuchnoho intelektu: zakonodavchyi ta doktrynalnyi pidkhody [The concept and potential legal status of artificial intelligence: legislative and doctrinal approaches]. *Yurydychnyi visnyk*, No. 4, pp. 102-108.
5. Tsiapa S. M. (2021). Ohliad zarubizhnykh zakonodavchykh initsiatyv stratehichnoho vykorystannia tekhnolohii shtuchnoho intelektu v suchasnykh umovakh [Review of foreign legislative initiatives for strategic use of artificial intelligence technologies in modern conditions]. *Informatsiia i pravo*, No. 2, pp. 51-59.
6. Asirian S. R. (2023). Zakonodavcha praktyka Sinhapuru shchodo vykorystannia shtuchnoho intelektu [Legislative practice of Singapore on the use of artificial intelligence]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, No. 3, pp. 313-317.
7. Harashchenko V. V. (2024). Dosvid pravovoho vykorystannia shtuchnoho intelektu za zakonodavstvom zarubizhnykh krain [Experience of legal use of artificial intelligence under the laws of foreign countries]. *Pravova derzhava*, Vol. 35, pp. 884-892.
8. Yanishivskiy M. M., Yanishivskiy T. Ya. (2023). Polityka Yevropeiskoho Soiuzu u sferi shtuchnoho intelektu: prohranni dokumenty, zakonodavstvo ta praktyka sudu YeS [European Union policy in the field of artificial intelligence: policy documents, legislation and EU court practice]. *Publichne administruvannya ta natsionalna bezpeka*, No. 6, pp. 34-46.
9. Machuskyi V. V., Machuska I. B., Titova V. M., Titova O. S., Machuskyi V. V. (2024). Bila knyha zi shtuchnoho intelektu yak dzherelo formuvannia zakonodavstva Yevropeiskoho Soiuzu u sferi shtuchnoho intelektu [White paper on artificial intelligence as a source of formation of European Union legislation in the field of artificial intelligence]. *Analitichno-porivnialne pravoznavstvo*, No. 2, pp. 226-230.
10. Surzhynskiy M. I. (2025). Vyklyky ta mozhlyvosti adaptatsii zakonodavstva Ukrainy do yevropeyskykh standartiv zakhystu personalnykh danykh u sferi shtuchnoho intelektu [Challenges and opportunities for adapting Ukraine's legislation to European standards of personal data protection in the field of artificial intelligence]. *Pravo Ukrainy*, No. 4, pp. 26-37.
11. Pro skhvalennia Kontseptsii rozvytku shtuchnoho intelektu v Ukraini [On the approval of the Concept of the development of artificial intelligence in Ukraine]. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/1556-2020-%D1%80#n8> (accessed on: 10.03.2026).

Отримано: 13.03.2026

Прийнято до публікації: 14.04.2026

Опубліковано: 15.04.2026